

Պատվավոր դոկտորի դիպլոմների հանձնում ՀՀ ԳԱԱ-ում

ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահությունում հուլիսի 2-ին ՀՀ ԳԱԱ պատվավոր դոկտորի դիպլոմներ հանձնվեցին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի դիվանապետ Ս. Արշակ եպիսկոպոս Խաչատրյանին, Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու Արցախի թեմի առաջնորդ Ս. Պարզև արքեպիսկոպոս Մարտիրոսյանին, Հայաստանի աստվածաշնչային ընկերության հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ Ս. Եզնիկ արքեպիսկոպոս Պետրոսյանին:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական ծառայություն

ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԱՆՅՈՒԴԱՐՁ

Ֆրանսիայի դեսպանությունը մշտապես պատրաստ է աջակցել Հայաստանում հնագիտության բնագավառում աշխատանքների շարունակմանը

Հունիսի 17-ին ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայում տեղի ունեցավ հայ գիտնականների հանդիպումը Երեւոյքի, Կովկասի և Երեւոնու հնավայրերի ուսումնասիրության ֆրանսիական առաքելության ղեկավարների հետ: Հանդիպումը կազմակերպել էին Ֆրանսիայի դեսպանությունը և Հայկական Ալիանս ֆրանսեզը՝ ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի հետ համատեղ:

Հանդիպմանը ողջույնի խոսքով հանդես եկան ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը և ՀՀ-ում Ֆրանսիայի արտակարգ և լիազոր դեսպան Անրի Ռենոն:

«Հատուկ բաժանագրեր, թե ինչպիսի կենսունակությամբ է ընթանում Հայաստանի Գիտությունների ազգային ակադեմիայի հետ համատեղ ֆրանս-հայկական հնագիտական ծրագիրը: Ուրախ եմ, որ Ֆրանսիայի հնագիտական առաքելությունը նպաստում է միջազգային գիտական համայնք Հայաստանի ներգրավմանը, երիտասարդ հայ գիտնականների պատրաստմանը: Նաև չպետք է մոռանալ երկրի արժևորումը զբոսաշրջության տեսանկյունից: Ֆրանսիայի դեսպանությունը մշտապես պատրաստ է երկկողմանի ֆինանսավորման միջոցով աջակցելու աշխատանքների շարունակմանը հնագիտության բնագավառում»,- ասաց Անրի Ռենոն:

«Ֆրանսիայի գիտական հետազոտությունների ազգային կենտրոնը շատ մեծ աջակցություն է ցուցաբերում մեր հնագիտության և ազգագրության, երկրաբանության ինստիտուտներին, համատեղ իրականացվում են գիտական հետազոտություններ: Ուրախությամբ պետք է նշեմ, որ ձեռք են բերվում լուրջ արդյունքներ: Այդ համագործակցությունը շատ արդյունավետ է, շատ արգասաբեր և պետք է անպայման շարունակել: Համեմայն դեպք մենք՝ հայկական կողմը, տրամադրված ենք շարունակել համագործակցությունը՝ հանուն Գիտության ասպարեզում մեր ձեռքբերումների»,- ասաց Յուրի Սուվարյանը:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական ծառայություն

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Ջրի խնդիրը չափազանց լուրջ է ողջ աշխարհում

Օրերս ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայում կայացավ միջազգային գիտաժողով «Ջրային ռեսուրսների կայուն կառավարում և Ասիական երկրներում լեռնային լճերի էկոհամակարգերի պահպանում» թեմայով:

«Այս գիտաժողովը շատ կարևոր է տարածաշրջանի համար, որովհետև այսօր ջրի խնդիրն ընդհանրապես ամբողջ աշխարհում շատ լուրջ է: Այն հնարավորություն կտա գիտական կազմակերպությունների հետ համատեղ ծրագրեր ներկայացնելու միջազգային տարբեր կառույցներին: Մենք պատրաստ ենք համագործակցության ոչ միայն այս բնագավառում, այլև հարակից այն գիտական ուղղություններում, որոնք կնպաստեն այս խնդրի լուծմանը»,- ողջույնի խոսքում նշեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը:

րոսյանը:

Ասիական երկրների Գիտությունների ակադեմիաների ասոցիացիայի նախագահ, դոկտոր Վոն Հուն-Պարկը բարձր գնահատեց ասիական ակադեմիաների աջակցությունը այս ոլորտի խնդիրների քննարկման և լուծումների առաջարկման հարցում: Իր ողջույնի խոսքում նա մասնավորապես ասաց. «ԹՈՒՂՍԻ տվեք երևանյան այս գիտաժողովը դարձնել ևս մեկ անկյունաքար Ասոցիացիայի այն ձեռքբերումների համար, որոնք վերջին տարիների ընթացքում ունենք ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի հետ համատեղ»:

Գիտաժողովի մասնակիցներին ողջունեցին նաև ՀՀ ԳԱԱ երկրաբանության ինստիտուտի փոխտնօրեն Խաչատուր Մելիքսեյանը, Ասիական երկրների Գիտությունների ակադեմիաների ասոցիացիայի փոխնա-

խագահ, Թուրքիայի Գիտությունների ակադեմիայի անդամ, պրոֆեսոր Նամիկ Քեմալ Արազը:

Այնուհետև հայ և օտարերկրյա գիտնականները հանդես եկան ջրային ռեսուրսների կառավարման վերաբերյալ զեկույցներով, որոնք վերաբերում էին հետևյալ խնդիրներին.

1. ջրային ռեսուրսների կառավարում, ռազմավարություն և մոտեցումներ,
2. անդրսահմանային ջրային ռեսուրսների կայուն կառավարում,
3. գետերի և լեռնային լճերի էկոհամակարգերի կառավարում,
4. ջրի որակի կառավարում,
5. կլիմայի փոփոխության համատեքստում ջրային ռեսուրսների ռազմավարություն:

Գիտաժողովը կազմակերպված էր Ասիական երկրների Գիտությունների ակադեմիաների ասոցիացիայի և ՀՀ ԳԱԱ-ի համագործակցության շրջանակներում:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական ծառայություն

«Ջրային
խառնակումը»
Մերձավոր
Արևելքում

Շովիաններ Այվազովսկի «Իներորդ ալիք»

«Կանգնեցե՛ք», գոչեց, վրձինը ձեռքին,
Կախարդ ծերունին հուզված տարերքին.
Եվ լուռ, հնազանդ հանճարի ձայնին,
Մութ ալիքները փոթորկի ժամին
Կտավի վրա կանգնած են ահա...

Շովիաններ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ
1893 թ.

«ՀԱՄԱՆԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿՐԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐԻ ՔՆՆԻՉ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ» ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ուղիղ հարյուր տարի առաջ՝ հուլիսյան այս օրերին, սկսվեց Առաջին համաշխարհային պատերազմը։ Այն հայ ժողովրդին բերեց անհաշիվ-ահռելի կորուստներ. տեղի ունեցավ Հայոց ցեղասպանությունը, հայաթափվեց Արևմտյան Հայաստանը, Արևելյան Հայաստանում թուրքերը մեծ ավերածություններ գործեցին։

Պատերազմի ավարտից անմիջապես հետո՝ 1918 թ. նոյեմբերի 21-ին, Թիֆլիսում գործող Հայ հայրենակցական միությունների կենտրոնական խորհրդի ընդհանուր ժողովում նրա նախագահ Դավիթ Թումանյանի գլխավորությամբ հիմնվում է «Համաշխարհային պատերազմում հայ ժողովրդի կրած վնասների քննիչ հանձնաժողով»։ Խնդիրն այն էր, որ Փարիզում սպասվում էր խաղաղության վեհաժողովի գումարում, և հզոր ու ոչ հզոր ժողովուրդներից պահանջվում էր հաշվարկված փաստացի շուշագիր (Մեծորանդում) ներկայացնել Համաշխարհային պատերազմի հետ կապված՝ հզորների պարագայում՝ ծառայությունների և մասնակցության չափերի, ոչ հզորներինը՝ ըստ կրած վնասների ու կորուստների։

Նոյեմբերի 24-ին արդեն Հայրենակցական միությունների վարչության ժողովում (մասնակցել են ավելի քան 30 հայրենակցական միություններ), ապա և դեկտեմբերի 4-ի միությունների խորհրդի նիստում հանձնաժողովի նախագահ Թումանյանը հանդես է գալիս քննիչ հանձնաժողովի ստեղծման, խնդիրներին և գործունեությանը նվիրված զեկույցներով։ Ըստ այդմ՝ ստեղծվում է չորս ենթահանձնաժողով կամ բաժին։ Առաջին՝ պատմաքաղաքական բաժինը ղեկավարելու համար հրավիրվում է ամվանի հայագետ Լեոն, որը պետք է ներկայացնեի Հայկական հարցի պատմությունը։ Երկրորդ բաժինը՝ ռազմապատմականը, ժամանակավոր, մի քանի զինվորականներով կառավարելու է նշանակվում Տիգրան Բեկլադյանը։ Բաժինը պետք է ներկայացնեի հայկական զինված ուժերի, հայ ժողովրդի մասնակցությունը պատերազմին, ցույց տար դրա նշանակությունը։ Տնտեսական բաժնի վարիչ է նշանակվում Քրիստափոր Վերմիշյանը։ Բաժինը պետք է հաշվարկեր Համաշխարհային պատերազմում հայ ժողովրդի կրած վնասները։ Քրեական-քննչական բաժնի վարիչ է նշանակվում Տիգրան Դով-հաննիսյանը. այն պետք է բացահայտեր ու արձանագրեր թուրքական հարձակումների ժամանակ հայերի կոտորածների ու սպանությունների բոլոր փաստերը։ Կարճ ժամանակից ռազմապատմական բաժնի վարիչ է նշանակվում 1914 թ. աշնանից Կովկասյան ճակատում և Արևմտյան Հայաստանում լայն գործունեություն ծավալած գեներալ-մայոր, բանաստեղծ Ալեքսանդր Կուլեբյակինը, իսկ տնտեսական բաժնի վարիչ՝ գյուղատնտես, խմբագիր-հրատարակիչ, երգի-ծաբան Աշոտ Աթանասյանը։

Նախնական հաշվարկներով վերոհիշյալ աշխա-

տանքները կատարելու համար անհրաժեշտ էր լինելու կես միլիոն ռուբլի։

Եվ, սակայն, հենց սկզբից նյութական-ֆինանսական ծանր վիճակը խանգարում է քննիչ հանձնաժողովի աշխատանքներին։ Այնքան, որ տակավին 1918 թ. դեկտեմբերի 14 տարեթիվ գորավար Անդրանիկին հասցեագրած նամակում Դավիթ Թումանյանը հայտնում էր. «Մեր կառավարությունը մինչև էսօր էլ կոնգրեսին ներկայացնելիք մեծորանդումի համար հոգս չքաշեց, նյութեր չհավաքեց, թե ինչ կորուստներ ենք ունեցել մենք, կամ ինչ բռնություններ են կատարվել մեր ժողովրդի հանդեպ։ Ստիպված մենք սկսեցինք Հայրենակցական միությունների կենտրոնական խորհուրդը։ Այժմ իմ նախագահությամբ մի բյուրո է կազմված և աշխատում է եռանդով։ Կառավարությունը էլ տվել է իր սանկցիան»։

Ամեն դեպքում նյութականը շարունակում է վնասել հանձնաժողովի աշխատանքներին, և Թումանյանը ստիպված 1919 թ. մարտի 4 տարեթիվ (հեռագրով) դիմում է ՀՀ միմիստների խորհրդի նախագահ Ալ. Խատիսյանին՝ խնդրանքով. «Համաշխարհային պատերազմում հայերի կրած վնասները որոշող բյուրոն թախանձագին խնդրում է արագացնել պառլամենտի թույլտվությունը 300.000 դրամական օժանդակության հարցը բյուրոյի աշխատանքների համար։ Դանդաղելը կարող է հանգեցնել բյուրոյի գործունեության լուծարմանը՝ մասնավոր միջոցներով հավաքված գումարի սպառման պատճառով»։

Իսկ այդ ընթացքում կողոպտված, թալանված ու անօթևան հազարավոր հայեր շարունակում էին դիմումներ ներկայացնել հանձնաժողովին՝ հուսալով օգնություն։ Դիմողների թվում էին ոչ միայն ամբողջական տարածքների բնակիչներ (ասենք, Նուխի-Արեշի գյուղացիները), այլև անհատներ, ինչպես, օրինակ, նշանավոր ճարտարապետ Թորոս Թորամանյանը։ Եվ եթե դիմողների մեծ մասի կորուստները հիմնականում նյութական արժեքներ էին, ապա ճարտարապետները զուտ հոգևոր բնույթ ունեին և վերաբերում էին ողջ հայ ժողովրդին։

Հանձնաժողովի աշխատակիցների նյութական վիճակը, սակայն, մնում է անփոփոխ։ Դավիթ Թումանյանի նախագահությամբ, այս անգամ էլ ապրիլի 14-ին հրավիրվում է նույն կենտրոնական խորհրդի, քննիչ հանձնաժողովի, վաճառականության ներկայացուցիչների, Հայաստանի դիվանագիտական, Եվրոպական պատգամավորության ներկայացուցիչների, Վրաստանի հայոց Ազգային խորհրդի խառը նիստը։ Թումանյանը կրկին հանգամանորեն ներկայացնում է քննիչ հանձնաժողովի գործունեությունը՝ նշելով նաև, որ «ՀՀ կառավարությունը խոստումը չի կատարել (ֆինանսավորման առումով) — Ամ. Զ.։)։ Բյուրոյի սկսած գործը մնում է կիսատ, որի պատասխանատվությունը ընկնում է անպայման Հայոց կառավարության վրա»։ Նիս-

տում որոշվում է «առայած բյուրոյի գործունեությունը կանգնեցնել»։

Այսպիսով՝ «Համաշխարհային պատերազմում հայ ժողովրդի կրած վնասների քննիչ հանձնաժողովը» իր գործունեությունը «ժամանակավորապես» դադարեցնում է, թեև կատարվել էր հսկայական ծավալի աշխատանք, և հավաքված բազմաքանակ նյութերի հիման վրա ստեղծվել էր պատմական փաստաթուղթ՝ Շուշագիր։ Դա, սակայն, Փարիզի խաղաղության վեհաժողովին ներկայացնելու բուն նպատակին չծառայեց, քանզի փաստաթուղթը վերջնական տեսքի բերելու համար ֆինանսական անհրաժեշտ միջոցները չհայթայթվեցին։

1919 թ. ապրիլի 22-ին Դավիթ Թումանյանը Քր. Վերմիշյանին գրում էր. «Ես իմացա, որ Դուք պաշտպանել եք մեր դժբախտ քննիչ բյուրոյի գործը, բայց, այսուամենայնիվ, տապալվել է մեր նշանավոր պառլամենտում։ Հակառակ նույնիսկ կառավարության (գոնե մեծամասնությամբ) պաշտպանությանն ու առաջարկին։

Դուք չեք կարող երևակայել, թե առհասարակ բյուրոն, մասնավորապես ես՝ ինչ ենք քաշել էդ բոլորի հետևանքով։

Մի գործ բռնել ենք երեք ամսով և հատկացնելիք գումարը որոշել միայն հինգերորդ ամսին, էն էլ միայն մի վեցերորդական մասը։

Եվ էն էլ հայ ժողովրդի կրած տանջանքների ու վնասների գործը, նրա արդար պահանջի գործը, միլիոնավոր կեղեքվածների ու թալանվածների գործը և էդ մարդիկ, որոնք էդքան անկարևոր են համարում էդ գործը ու եղպես անցնում դրա վրից — էդ մարդիկ համարվում են էդ ժողովրդի ներկայացուցիչները։ Եվ բանից դուրս է գալիս՝ ամբողջ աշխարհը պահանջ ունի՝ բացի հայությունը։

Այնինչ, ամերիկական հյուպատոսը, անցյալ օրը իրեն մոտ էի, ինքն առաջարկեց, թե երեք շաբաթից հետո գնում եմ Փարիզ, տվեք բյուրոյի գործը հետս տանեմ, նույնիսկ ցույց տվեց, թե ինչ գրեմք ու ինչ անի մեր պատգամավորությունը, խոստացավ ինքն էլ էնտեղ օգնի։ Վերջապես, մյուս կողմից էլ մեր պատգամավորությունը է գնում — ամեն կողմից մոր նյութեր են դրկում, իսկ մենք ամեն բան թողնք կիսատ ու բյուրոյի դռները փակեցինք»։

Եվ այսպես, «Համաշխարհային պատերազմում հայ ժողովրդի կրած վնասների քննիչ հանձնաժողովի» գործը ժամանակավորապես դադարեց և այդպես էլ չհաջողվեց վերսկսել՝ Հայաստանի պառլամենտի «մեղքով», թե՛ այլ հանգամանքներով... Հարց, որի պատասխանը, թերևս, կտրվի ապագա ուսումնասիրողի կողմից։

ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ԶԱՔԱՐՅԱՆ
«Պատմաքաղաքական հանդեսի»
գլխավոր խմբագրի տեղակալ,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր

ՀՀ ԳԱՄ ԱՐՏԱՍՏԱՀԱՄԱՆՅԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

Ներկայացնում է ՀՀ ԳԱՄ սիյուռքի բաժինը

ՀՀ ԳԱՄ արտասահմանյան անդամ, երկրաբանական գիտությունների դոկտոր, Լիլ 1 համալսարանի (Ֆրանսիա) պրոֆեսոր Տանիել Դանելյանը ծնվել է 1962 թ. Հունաստանի Պիրեյ բաղնիքում: Մինչև 12 տարեկանը հաճախել է հայկական դպրոց: Սա, անշուշտ, նրա ծնողների՝ Թագվոր և Մարի Դանիելյանների ցանկությունն էր: Այնուհետև Տանիելը ուսումը շարունակել է հունական դպրոցում: Հակումը երկրաբանական գիտության նկատմամբ առաջացավ նրա ուսուցիչների շնորհիվ: Դեռևս միջնակարգ դպրոցում մեծ հետաքրքրություն էր ցուցաբերում բնական գիտությունների հանդեպ: 1980 թ. ընդունվել է Աթենքի համալսարանի երկրաբանական ֆակուլտետ: Հետագայում մագիստրատուրան և ասպիրանտուրան շարունակել է Փարիզ 6 համալսարանում՝ մասնագիտանալով մեզոզոյան ռադիոլարիաների ուսումնասիրման ասպարեզում: Գիտական ատենախոսությունը նվիրված է եղել Թետիս օվկիանոսի հունական ավազանի մեզոզոյան ռադիոլարիաների հասակագրման և երկրադինամիկ իրավիճակի բացահայտման խնդիրներին: 1989 թ. Փարիզ 6 համալսարանում Պատրիկ դե Վելերի ղեկավարությամբ նա պաշտպանել է վեբոհիշյալ աշխատանքը՝ ստանալով դոկտորի գիտական աստիճան:

1992-93 թթ. Տանիելը աշխատել է Լոզանի (Շվեյցարիա), 1993-98 թթ. Եդինբուրգի (Մեծ Բրիտանիա) համալսարաններում: 1999 թ. դասավանդել է Եդինբուրգի, 1999-2008 թթ. Փարիզ 6, իսկ 2008 թվականից մինչև այսօր Լիլ 1 համալսարաններում: 2001 թ. Փարիզ 6 համալսարանում պաշտպանել է հաբիլիտացիոն (Habilitation) աշխատանքը (համապատասխանում է հայաստանյան դոկտորական աստիճանին), որը հնարավորություն է տալիս նաև ղեկավարելու մեծ ծրագրեր: 2008 թվականից Ֆրանսիայի Լիլ 1 համալսարանի պրոֆեսոր է:

Հայ-ֆրանսիական համագործակցությունը ՀՀ ԳԱՄ երկրաբանության ինստիտուտի և Ֆրանսիայի Մոնպելիեի 2 համալսարանի հետ առավել սերտացել է դեռևս 1996 թվականից, որի նախաձեռնողներից էին պրոֆ. Ժան-Կլոդ Գրիոն և Հերվե Ֆիլիպը: Նշանակալի է 2010թ. IRG ծրագրի, Հայ-ֆրանսիական գիտական համագործակցության շրջանակներում հիմնված միջազգային լաբորատորիան, որում իր նշանակալի ներդրումն ունի նաև Տ. Դանելյանը: Ծրագրի ֆրանսիական կողմի համաղեկավարն է Մարկ Սոստոնը, ով Հայաստանի հետ համագործակցությունը սկսել է դեռևս 2003 թ.: Հայաստանում առաջին դաշտային աշխատանքների ժամանակ նմուշարկվել են

ՏԱՆԻԵԼ ԴԱՆԵԼՅԱՆ

նաև ռադիոլարիաներ (Թետիս օվկիանոսի նստվածքային ապարներ), որոնց հասակագրման համար Մ. Սոստոնը դիմել էր այն ժամանակ Պիեռ և Մարի Կյուրի Փարիզ 6 համալսարանի՝ երկրի մասին գիտությունների բաժնի դասախոս, դոկտոր Տանիել Դանելյանին: Հետագայում Տ. Դանելյանը պիտի պատմեր, թե ինչ հուզումներ է ունեցել, ինչ սրտի թրթռուկ է ծնվել վերջին Հայաստանից բերված նմուշները, հայրենիք, որտեղ նա երբեք չէր եղել:

Արդեն 2004 թ. ամռանը Դանելյանը գալիս է Հայաստան. կարելի է պատկերացնել այն զգացումները, երբ առաջին անգամ նա ոտք է դնում հայրենի հողի վրա: Շփումները հայ գործընկերների հետ բացառապես արևմտահայերեն էր (թեև տիրապետում էր մի քանի լեզուների)՝ վարակիչ դարձնելով ոչ միայն գիտական հետաքրքրությունները, այլ նաև մայրենի արևմտահայերենը, որով տարիներ անց գիտաժողովներին կներկայացներ ստացված արդյունքները:

Հայրենիք գալով՝ Դանելյանն առաջարկում է պատրաստել ուսանողներ ռադիոլարիաների ուսումնասիրման, հասակագրման բնագավառում: Հետագա համագործակցությունը հնարավոր է դառնում իրականացնել առաջին միջազգային ECO-NET ծրագրի շրջանակներում (2006-2007թթ.), որը հայաստանյան կողմից ղեկավարում էր ՀՀ ԳԱՄ ԵԳԻ երկրադինամիկայի լաբորատորիայի վարիչ Ա.Ա. վազյանը: Ծրագրի շրջանակներում կատարվում են մի շարք հետազոտություններ, որոնց հնարավորությունը Հայաստանում չկար: Այդ տվյալները դառնում

են Լ. Սահակյանի՝ 2008 թ. պաշտպանած թեկնածուական թեզի մաս: Դանելյանը ղեկավարել է յոթ թեկնածուական թեզեր և երկու հետթեկնածուական աշխատանքներ, բազմաթիվ մագիստրոսական և բակալավրիական ուսումնասիրություններ: Նրա ղեկավարությամբ 2010 թ. Գ. Ասատրյանը (Հայաստան) պաշտպանել է թեկնածուական թեզը և 2013-2014 թթ. իրականացրել հետթեկնածուական աշխատանքը:

Դանելյանի աջակցությամբ 2011-2012 թթ. երկրաբանական գիտությունների ինստիտուտի աշխատակիցներ Գ. Գրիգորյանը (պրոֆ. Դ. Վաշարդի ղեկավարությամբ) և Ա. Սուքիասյանը (պրոֆ. Տ. Դանելյանի ղեկավարությամբ) իրենց կրթությունն են շարունակել Ֆրանսիայի Լիլ 1 համալսարանի մագիստրատուրայում (2-րդ կուրս)՝ պալեոզոյան ֆուզուլիների և մեզոկայնոզոյան մանուկլանկտոնների ու նումուլիտների ուսումնասիրման ասպարեզում:

2013-2014 թթ. ուսումնական տարվա համար լաբորատորիական մագիստրատուրայի երկրորդ կուրսն է շարունակում Երևանի պետական համալսարանի և ԳԱՄ երկրաբանության ինստիտուտի լիթոլոգիայի լաբորատորիայի աշխատակից Ա. Աթոյանը: Նա «Geosystemes» լաբորատորիայում Տ. Դանելյանի ղեկավարած հնէաբանական հետազոտական խմբի դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Տրանստոյի ղեկավարությամբ իրականացնում է «Շրջակա միջավայրի փոփոխությունների վերականգնումը ըստ Սևանի ավազանի գետալճային նստվածքների ու-

սումնասիրության» թեմայով մագիստրոսական աշխատանքը:

Պրոֆեսոր Դանելյանը հրատարակել է 75 գիտական հոդվածներ, որոնց մեծ մասը՝ բարձր վարկանիշ ունեցող մասագրերում: Ունի 83 գիտաժողովի թեզիներ: Դաշտային աշխատանքներ է իրականացրել Կիպրոսում, Ֆրանսիայում, Հունաստանում, Իտալիայում, Ճապոնիայում, Մեծ Բրիտանիայում, Ռուսաստանում և իր հարազատ Հայաստանում: Ատլանտյան օվկիանոսի հատակի հորատման աշխատանքների համար Leg 207 գիտական թիմի կազմում մասնակցել է օվկիանոսագիտական նավարկությանը:

Տանիել Դանելյանը ղեկավարում է Լիլ 1 համալսարանի Գեոսիստեմ լաբորատորիայի հնէաբանական հետազոտական խումբը: Նա եղել է Elsevier-Masson-ի կողմից հրատարակվող «Միկրոհնէաբանական ակնարկ» միջազգային ամսագրի խմբագրի օգնականը (1999-2004 թթ.), իսկ 2005 թ.-ից գլխավոր խմբագիրն է: Տ. Դանելյանը 2009 թ.-ից միկրոհնէաբանական կազմակերպության «սիլիցիումային բրածոներ» խմբի նախագահն է, 2009 թ.-ից՝ ռադիոլարիային հնէաբանների միջազգային ասոցիացիայի պալեոզոյան աշխատանքային խմբի (InterRad) նախագահը: 2006-2007 թթ. եղել է Ֆրանսիայի հնէաբանական ասոցիացիայի նախագահը, իսկ 2004-2005 թթ.՝ այդ խորհրդի անդամ: Նա գիտական ծրագրերի ղեկավար է, որը ֆինանսավորվում է Ֆրանսիայի Գիտության հիմնադրամի, նավթային ընկերության հովանավորությամբ ազգային երկկողմ համաձայնագրերի հիման վրա:

Պրոֆեսոր Դանելյանի ղեկավարությամբ կազմակերպվել են 9 գիտական կոնֆերանսներ և միստեր:

Հաշվի առնելով Տ. Դանիելյանի գիտական, մանկավարժական մեծ վաստակը, ինչպես նաև մայր հայրենիքի հետ սերտ կապերը՝ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիան 2011 թ. նրան ընտրեց ԳԱՄ արտասահմանյան անդամ:

Տանիել Դանելյանն ակտիվորեն մասնակցել է Փարիզի հայ համայնքի աշխատանքներին, եղել է Փարիզի հայկական համայնքի երգչախմբի անդամ: Ունի երկու երեխա (աղջիկ և տղա), ովքեր տանը հայրիկի հետ խոսում են հայերեն, մայրիկի հետ՝ անգլերեն, իսկ կրթական հաստատություններում՝ ֆրանսերեն:

Ներկայումս Տանիել Դանելյանը երիտասարդ մասնագետների պատրաստման և գիտական համատեղ ծրագրերի շրջանակներում ակտիվորեն համագործակցում է ՀՀ ԳԱՄ երկրաբանության ինստիտուտի հետ:

Գևորգ Պողոսյանը վերընտրվեց ՀՀ ԳԱՄ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնում

ՀՀ ԳԱՄ թղթակից անդամ Գևորգ Պողոսյանը վերընտրվեց ՀՀ ԳԱՄ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնում: Հուլիսի 2-ին ՀՀ ԳԱՄ նախագահությունը միաձայն քվեարկեց Գևորգ Պողոսյանի թեկնածության օգտին:

Գևորգ Պողոսյանը ծնվել է 1950 թ. նոյեմբերի 16-ին Երևանում: 2003 թ. պաշտպանել է «Սոցիալական տրանսֆորմացիաների տեսությունն ու գործառնությունը Հայաստանում» դոկտորական թեզը: 2006 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱՄ թղթակից անդամ: Նրա հիմնական աշխատանքները նվիրված են սոցիոլոգիական հետազոտությունների մեթոդաբանությանը, աղետների սոցիոլոգիային, միգրացիոն գործընթացներին և հայ ժողովրդի արտագաղթին, ժամանակակից հայ հասարակության սոցիալական վերափոխումների գործընթացին:

Գևորգ Պողոսյանը նաև զբաղվում է երիտասարդ կադրերի պատրաստմամբ: Դեկավարել է երկու դոկտորական, ութ թեկնածուական, հինգ ասպիրանտական, վեց մագիստրոսական գիտական աշխատանքներ:

ՀՀ ԳԱՄ տեղեկատվական-վերլուծական ծառայություն

Վիգեն Թովուլյանը միաձայն վերընտրվեց ՀՀ ԳԱՄ օրգանական և դեղագործական քիմիայի գիտաբեխնոլոգիական կենտրոնի տնօրենի պաշտոնում

Հունիսի 12-ին ՀՀ ԳԱՄ նախագահության միստում Վիգեն Թովուլյանը միաձայն վերընտրվեց ՀՀ ԳԱՄ օրգանական և դեղագործական քիմիայի գիտաբեխնոլոգիական կենտրոնի տնօրենի պաշտոնում:

Վիգեն Թովուլյանը ՀՀ ԳԱՄ օրգանական և դեղագործական քիմիայի գիտաբեխնոլոգիական կենտրոնի տնօրենի պաշտոնը ստանձնել է 2007 թվականին: Նրա գիտական հետաքրքրությունների շրջանակն ընդգրկում է ֆիզիոլոգիապես ակտիվ միացությունների և ամինաթթուների ու պեպտիդների քիմիան: Վիգեն Թովուլյանը ՀՀ ԳԱՄ ՕԴԲԳՏԿ գիտական խորհրդի նախագահն է, «Օրգանական քիմիա» 010 խորհրդի նախագահը, «Ֆարմա» ամսագրի խմբագրական կոլեգիայի անդամ: Նա ղեկավարել է գիտությունների յոթ թեկնածուի, քսան մագիստրոսի, մեկ ասպիրանտի գիտական աշխատանքներ: Վիգեն Թովուլյանը հեղինակել է 134 գիտական հոդված և հեղինակային արտոնագիր, 2 ուսումնական ծեռնարկ: 2013-ին պարգևատրվել է ՀՀ ԳԱՄ վաստակագրով:

ՀՀ ԳԱՄ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

Ականավոր Գիտնական, արևելագետ-միջազգայնագետ Եվգենի Պրիմակովը երկար տարիներ զխավորել է այնպիսի գիտական կենտրոններ, ինչպես ԽՍՀՄ Գիտությունների ակադեմիայի արևելագիտության, ապա նաև համաշխարհային տնտեսության և միջազգային հարաբերությունների ինստիտուտները: Նա միաժամանակ հայտնի պետական գործիչ է և Խորհրդային Միության փլուզումից հետո զբաղեցրել է Ռուսաստանի Դաշնության արտաքին գործերի նախարարի, ապա նաև վարչապետի բարձր պաշտոնները: Աշխատանքի բերումով նա առնչվել է նաև Հայաստանի ու հայության տարբեր խնդիրներին, այդ թվում և նրա պատմության ողբերգական էջերին, արտահայտել իր տեսակետները դրանց վերաբերյալ: Նրա շրջապատում և մտերիմների շարքում մշտապես եղել են երևելի հայ գործիչներ՝ տնտեսագետներ, պատմաբաններ,

ջերմ արտահայտվեց նաև արաբների մասին, երբ Ե. Պրիմակովը ներկայացրեց Զորդանանի Հաշիմյան թագավորության տեղեկատվության նախարարին՝ ընդգծելով, որ Զորդանանն արաբական այն երկրներից մեկն էր, որն ապաստան տվեց Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Օսմանյան կայսրությունում իրականացված Հայոց ցեղասպանությունից փրկված հայ բռնազաղթյալներին:

Բայց բոլորն անհամբեր սպասում էին, թե ինչպես է Ե. Պրիմակովը ներկայացնելու թուրքիայի ներկայացուցիչ, հայտնի լրագրող Մյունթագ Սոյսալին, որը շատ հաճախ էր թերթերում, այդ թվում և եվրոպական, հանդես գալիս հայ-թուրքական հարաբերություններին և հայ ու թուրք ժողովուրդների պատմական անցյալին նվիրված հոդվածներով: Նախքան Հայաստան գալը, նա թերթերում տպագրել էր հոդվածաշար, որն առաջացրել էր հայ հանրության դժգոհությունը: Ե. Պրիմակովը

«Ավելի լավ կլիներ սուլթաններն առանձին հայերի պաշտոններ չտալին, քան կազմակերպելն զանգվածային կոտորածներ»: Ապա ժպտալով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը դիմեց Սոյսալին՝ ասելով. «Ես հասկանում եմ, որ թուրքիան դեռևս պատրաստ չէ ընդունելու Հայոց ցեղասպանությունը, դա ժամանակ է պահանջում, որպեսզի թուրքերի մտածողության ու հոգեբանության մեջ տեղի ունենա համապատասխան փոփոխություն, իսկ դա վաղ թե ուշ, տեղի է ունենալու»:

Պատվիրակության բոլոր անդամները մեծապես տպավորված էին Վեհափառի այդ խոսքերից և պահվածքից: Բաժանման պահը շատ հուզիչ էր: Պատվիրակության բոլոր անդամները մոտենում էին Վեհափառին, սեղմում նրա ձեռքը, խոնարհվում և շնորհակալական խոսքեր ուղղում նրան՝ չթաքցնելով, որ այդ պահին նրանք շատ երջանիկ են: Իսկ ես շատ հպարտ էի:

Շատ գոհ էր նաև ակադեմիկոս Պրիմակովը: Նա խիստ տպավորված էր Վեհափառի այն բանաձևից, որ թուրքիան դեռևս պատրաստ չէ ճանաչելու Հայոց ցեղասպանությունը, և շատ խորիմաստ համարեց թուրքերի մտածողության և հոգեբանության մեջ համապատասխան փոփոխության անհրաժեշտության մասին նրա տեսադրույթը: Նա դա համարեց նորություն, որին պատկանում է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման հեռանկարը: Իր հիացմունքը հայտնելով Վեհափառի հետ հանդիպման, Վազգեն Առաջինի խորիմաստ մտքերի, բարձր կուլտուրայի և ցուցաբերած դիվանագիտական մեծ տակտի վերաբերյալ՝ Ե. Պրիմակովը շեշտեց, որ «Հայոց եկեղեցին կարող է հպարտանալ, որ նման ղեկավար ունի, իսկ հայ ժողովուրդը՝ նման բարձրակարգ մտավորական»:

x x x

Ակադեմիկոս Ե. Պրիմակովը 1977-1988 թթ. զբաղեցնում էր ԽՍՀՄ ԳԱ արևելագիտության ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնը: Այդ տարիները եղան գիտական սերտ համագործակցության տարիներ նրա զխավորած ինստիտուտի և ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի միջև, մասնավորապես գիտական կադրերի պատրաստման, համատեղ գիտական աշխատանքներ կատարելու, գիտական համաժողովներ անցկացնելու և այլ ոլորտներում: 1985 թ. մեր երկուսի մասնաձեռնությամբ և մեր ինստիտուտների ջանքերով Երևանում գումարվեց արաբագետների համամիութենական IV գիտաժողովը, որը գնահատվեց որպես կարևոր իրադարձություն: Այդ և այլ գիտաժողովներում մշտապես քննարկվող թեմաներից մեկը եղել է ցեղասպանության, առաջին հերթին Հայոց ցեղասպանության հարցերի քննարկումը, որին կարևոր նշանակություն էին տալիս ոչ միայն հայ, այլև Ռուսաստանի արևելագետները, այդ թվում՝ Ե. Պրիմակովը: Համագործակցության կարևոր ձևերից մեկը փոխադարձ այցելություններն էին

>6

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՊՐԻՄԱԿՈՎԸ ՀԱՅԵՐԻ ԵՎ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

դիվանագետներ, բժիշկներ, արվեստի գործիչներ, շնորհիվ որոնց նա լավատեղյակ է եղել հայության հիմնախնդիրներին և նրան հուզող հարցերին: Դրան նպաստել են նաև նրա այցելությունները Հայաստան, չփունները հայ պետական և կուսակցական ղեկավարների ու գործիչների, մտավորականության, մասնավորապես՝ հայ գիտնականների, այդ թվում և արևելագետների հետ:

1980-ականների սկզբներին Հայաստան ժամանեց Ասիայի և Աֆրիկայի համերաշխության համաշխարհային կազմակերպության պատվիրակությունը, որը Ասիայի և Աֆրիկայի համերաշխության խորհրդային կոմիտեի նախագահի տեղակալի կարգավիճակով զխավորում էր ակադեմիկոս Ե. Պրիմակովը: Պատվիրակության կազմում էին շուրջ 30 երկրների, այդ թվում՝ Հնդկաստանի, Զորդանանի, Սիրիայի, Թուրքիայի, Գանայի, Մալիի և այլ երկրների պետական, քաղաքական, հասարակական գործիչներ, մտավորականության ներկայացուցիչներ, լրագրողներ: Հայաստանում գտնվելու օրերին պատվիրակությանն ուղեկցում էի ես, ոչ միայն որպես ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի ներկայացուցիչ, այլև որպես Ասիայի և Աֆրիկայի համերաշխության խորհրդային կոմիտեի անդամ, համերաշխության Հայկական կոմիտեի նախագահության անդամ, խորհրդարարական երկրների բարեկամության և մշակութային կապերի ասոցիացիայի վիզե պրեզիդենտ, հայ-արաբական բարեկամության և մշակութային կապերի պրեզիդենտ: Պատվիրակությանը Հայաստանում գտնվելու ծրագրի թերևս ամենակարևոր կետերից մեկը այցելությունն էր Էջմիածին, Մայր աթոռ և հանդիպումն

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինի հետ: Պատվիրակության անդամները շատ գոհ էին, որ պետք է հանդիպում ունենան Վեհափառի հետ, որի կյանքի և գործունեության մասին նրանցից ոմանք ունեին որոշ տեղեկություններ: Ե. Պրիմակովը մուկնապես անհամբեր սպասում էր այդ հանդիպմանը և ասում էր, որ Վեհափառը այն քչերից մեկն է, որին հանդիպելը մեծ պատիվ է յուրաքանչյուր մարդու համար: Եվ ահա մենք Էջմիածնում ենք՝ կաթողիկոսական Վեհարանում: Պատվիրակության անդամներին դիմավորեց Վեհափառն իր սքանչելի ժպիտը դեմքին և մեկ առ մեկ ձեռքով բարևեց բոլորին: Նա ամբողջ զրույցը վարեց շատ աշխույժ իրեն հատուկ մտավորականին վայել ոճով: Երբ պատվիրակության բոլոր անդամները զբաղեցրին իրենց տեղերը, Վեհափառը՝ դիմելով ինձ, ասաց. «Պրոֆեսոր, ո՞վ պետք է ներկայացնի պատվիրակությանը»: Ես պատասխանեցի, որ պատվիրակության ղեկավարը ակադեմիկոս Պրիմակովն է: Քանի որ ակադեմիկոսը ռուսերեն էր խոսում, ես ստիպված էի թարգմանչի դեր կատարել և նրա ասածը թարգմանել հայերեն, երբեմն նաև՝ անգլերեն: Վեհափառը մեծ ուշադրությամբ էր հետևում նրա խոսքին, երբեմն նաև ինքն էր իր կողմից շատ յուրահատուկ կերպով միջամտում՝ մեկ բառով կամ մի քանի բառով: Երբ Պրիմակովը ներկայացրեց Հնդկաստանի ներկայացուցչին, որը Ազգային կոնգրես կառավարող կուսակցության ղեկավարներից էր և երևելի անձնավորություն, Վեհափառը շատ բարի խոսքեր ասաց Հնդկաստանի մասին՝ հիշեցնելով հայ-ինդիական պատմական կապերի և հայ համայնքի մասին: Վեհափառը շատ

վր, ներկայացնելով Սոյսալին, ուղղակի ասաց. «Նա ներկայացնում է թուրքիան, գրում է տարբեր թերթերում զանազան, այդ թվում քաղաքական և պատմական հարցերի վերաբերյալ»: Ե. Պրիմակովի ակնարկն առ այն, որ Սոյսալը գրում է քաղաքական և պատմական հարցերի մասին, նրբին ակնարկ էր Սոյսալի այն հոդվածների մասին, որտեղ նա ժխտում էր Հայոց ցեղասպանության փաստը, և դա հենց այդպես էլ ընկալեցին բոլոր նրանք, ովքեր գիտեին Սոյսալին: Դա այդպես ընկալեց նաև Վեհափառը: Նա ժպտաց և շատ քաղաքավարի ձևով ասաց. «Բարի եք եկել», ինչպես մյուսներին էր ասում և վերջ: Վեհափառն, այնուհետև, հակիրճ պատմեց Հայոց եկեղեցու մասին, կանգ առավ նաև հայ ժողովրդի պատմության հիմնական դրվագների վրա՝ չխուսափելով խոսել նաև թուրքիայի կողմից իրագործված 1915թ. ցեղասպանության մասին: Այնուհետև սկսվեց շատ հետաքրքիր զրույց: Վեհափառն իր հարցն ուղղեց նաև Սոյսալը, որն ըստ էության ելույթ էր: Նա փորձում էր ոչ միայն Վեհափառին, այլև մյուս ներկայներին համոզել, որ հայերը Օսմանյան կայսրությունում լավ պայմաններում են գտնվել, որ թուրքական սուլթանները բարձր են գնահատել նրանց ունակությունն ու աշխատասիրությունը, հայերը բարձր պաշտոններ են զբաղեցրել օսմանյան կառավարության մեջ՝ որպես օրինակ նշելով, որ 1912-1914թթ. Օսմանյան կայսրության արտաքին գործերի նախարարի պաշտոնը զբաղեցրել է հայազգի Գալուստ Նորատունկյանը և այլն: Վեհափառի պատասխանը եղավ շատ համզայն, տրամաբանական և լի արժանապատվությամբ: Նա Սոյսալին բառացիորեն ասաց հետևյալը.

Երևանում մեկնարկեց «Ջահուկյանական ընթերցումներ» միջազգային հայերենագիտական գիտաժողովը

ՀՀ ԳԱԱ Հրաչյա Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում վերջերս տեղի ունեցավ «Ջահուկյանական ընթերցումներ» միջազգային հայերենագիտական գիտաժողովը: Գիտաժողովին մասնակցում էին գիտնականներ Հայաստանից, ԱՄՆ-ից, Կանադայից, Ավստրիայից, Շվեդիայից, Իրանից, Եգիպտոսից, Սիրիայից, Լիբանանից: ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-բարոնուդար, ակադեմիկոս Յու. Սուվարյանն իր բացման խոսքում նշեց, որ անցած տարիների ընթացքում գիտական հանրության ուշադրությանն են ներկայացվել լեզվի ուսումնասիրության տարբեր բնագավառներին վերաբերող հարյուրավոր աշխատանքներ, տեղի են ունեցել արդյունավետ քննարկումներ և բանավեճեր, որոնք էականորեն նպաս-

տել են հայ լեզվաբանական մտքի զարգացմանը: Ողջույնի խոսքով հանդես եկան նաև ԱՄՆ-ի հայագիտական ուսումնասիրությունների ընկերակցության նախագահ, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Գեորգ Բարդակչյանը, ՀՀ ԳԱԱ Մանուկ Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի տնօրեն Ավետիք Իսահակյանը: Այնուհետև գիտաժողովին ներկայացված զեկույցները նվիրված էին հայոց լեզվի զարգացմանը, կառուցվածքին, գործառնություններին:

Նշենք, որ «Ջահուկյանական ընթերցումներ» խորագրով գիտաժողովները լեզվի ինստիտուտում կազմակերպվում են ամեն տարի՝ սկսած 2006 թվականից:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

չինչ չխանգարի, այսինքն՝ չլինեն խոշորամասշտապ օգտագործումներ, ինչն անհնար է Մերձավոր Արևելքում: Այսպիսով, ստացվում է ջրի դեֆիցիտ: Ըստ դոկտոր Ֆալկերմանի մեթոդի, եթե տվյալ երկրի բնակչության յուրաքանչյուր շնչին տարեկան բաժին է ընկնում 1700 խոր. մետրից պակաս ջուր, ապա այդ երկրում առկա է «ջրային լարվածություն», իսկ եթե այդ ցուցանիշը 1000 խոր. մետրից ցածր է, ապա այդ երկրի ջրի դեֆիցիտ ունի:

1955թ. աշխարհում ջրի դեֆիցիտ ունեին յոթ երկրներ, որոնցից երեքը՝ Կատարը, Զորդանանը և Քուվեյթը, գտնվում են Մերձավոր Արևելքում: 1990թ. սկսած՝ վերոհիշյալ յոթին ավելացան ևս 13 երկրներ, որոնցից ութը՝ Ալժիր, Իսրայել, Բահրեյն, Սաուդյան Արաբիա, Սոմալի, Թունիս, Արաբական Միացյալ Էմիրություններ, Եմեն, Մերձավոր Արևելքում են: ՄԱԿ-ի տվյալներով 2025 թ. ևս յոթ մերձավորարևելյան երկրներ՝ Ե-

բերությունները կարգավորվել են իսլամական օրենքներով: Շարիաթի կանոններից մեկն ասում էր, որ այն մարդը, որը լավ է փորում, իրավունք ունի առաջին օգտվել այդ ջրից, բայց նա չի կարող մերժել այլ մարդկանց և կենդանիներին օգտվել այդ նույն ջրից: Ոմանք ներկայումս սկսել են շահարկել այս կանոնը և մեկնաբանել ուրույն ձևով: Գետերի ակունքները վերահսկող երկրները (օրինակ՝ Թուրքիան)

Թուրքիան որոշեց Աթաթուրքի ջրամբարի դիմաց նոր արհեստական լիճ կառուցել և այնտեղ ուղղել Եփրատի ջրերը: Այդ քայլով փորձում էր ճնշում գործադրել Սիրիայի վրա, որպեսզի վերջինս դադարեցնի Քորական Աշխատավորական կուսակցությանը ցուցաբերվող օգնությունը: Այս նախագծի իրականացումը ջրի սով կառաջացներ մահ Իրաքում: Սիրիան և Իրաքը, որոնք մինչ այդ անհաշտ թշնամի-

Լույս է տեսել

Լույս է տեսել «Պատմաբանասիրական հանդեսի» այս տարվա անդրանիկ համարը: Այն, ինչպես միշտ, բաղկացած է մի քանի բաժիններից:

«Հողվածներ, հաղորդումներ» բաժնի առաջին մասն սկսվում է Անիտա Դուլխանյանի «Ստեփանոս Օրբելյանի պատմության ֆրանսերեն առաջին թարգմանությունը» հոդվածով: Հայաստանի ծարտարապետության պատմության հիմնովին վերանայման խնդրին է անդրադարձել Վահագն Գրիգորյանը: Անուշավան Չաքարյանը հոդված է հրապարակել (ռուսերեն) Պետերբուրգի զինվորական-իրավաբանական ակադեմիայի պրոֆեսոր, գեղապետ, լրագրող, հրապարակախոս, հասարակական գործիչ Վ. Ի. Պլետնյովի՝ Հայկական հարցի վերաբերյալ Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեին կարդացած դասախոսության մասին: Հայոց ցեղասպանությանը և հրեական հոլոքոստին նվիրված թանգարանների մշտական ցուցադրությունների համեմատական վերլուծությամբ հանդես է եկել Խաչատուր Կոբեյանը: Գևորգ Վարդանյանն իր հոդվածում բացահայտել է հույների տեղահանությունների ու կոտորածների և Հայոց ցեղասպանության (1913-1923թթ.) միջև եղած զուգահեռները: Առաջին մասն ավարտվում է Արարատ Հակոբյանի «Ռուսաստանի ու Հայաստանի խորհրդայնացման գործընթացների և միակուսակցական վարչակարգի հաստատման մի քանի պատմական զուգահեռներ» հոդվածով:

Երկրորդ մասի առաջին հոդվածը Համլետ Սարգսյանին է: Մարիամ Գևորգյանը վեր է հանել Հակոբ Պարոնյանի «Ազգային ջոշեր»-ի գրապատմական արժեքը: Վարսիկ Ներսիսյանը կատարել է հայկական ժողովրդական հանելուկների լեզվաոճական վերլուծություն: Արամ Հովհաննիսյանի հոդվածում գիտական քննության է ենթարկվել Կիլիկիայի հայկական թագավորության և Կարամյան պետության հարաբերությունների պատմության մի հատված (13-րդ դարի 2-րդ կես): Աննա Արևշատյանն ուսումնասիրել է «Յաղագս գիտութեան ծայնից» մեկնության հեղինակի հարցը՝ Անանիա Նարեկացի, թե՞ Անանիա Շիրակացի:

«Քննարկումներ» բաժնում Պավել Չոբանյանն անդրադարձել է Ղարաբաղի խաների օրինականության հարցին՝ Շուշիի քաղաքական պատմության համատեքստում (ռուսերեն): Արտակ Մաղալյանը գիտականորեն քննել է Արցախի մեկիքների պատմության մի քանի հարցեր:

«Հրապարակումներ» բաժնում Գայանե Մախմուրյանը ներկայացրել է Հայոց ազգային խորհրդի նիստերի՝ Հայաստանի Հանրապետության անկախությանն առնչվող արձանագրությունները: Ռուբեն Սահակյանը հրապարակել է պրոֆեսոր Վ. Վ. Սապոժնիկովի հաշվետվությունը՝ Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ ռուսական զորքերի կողմից գրավված Արևմտյան Հայաստանի մի շարք շրջանների նախնական հետազոտութ-

➤7

«ՋՐԱՅԻՆ ԽԱՐԱՋԱՆԸ» ՄԵՐՁԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ

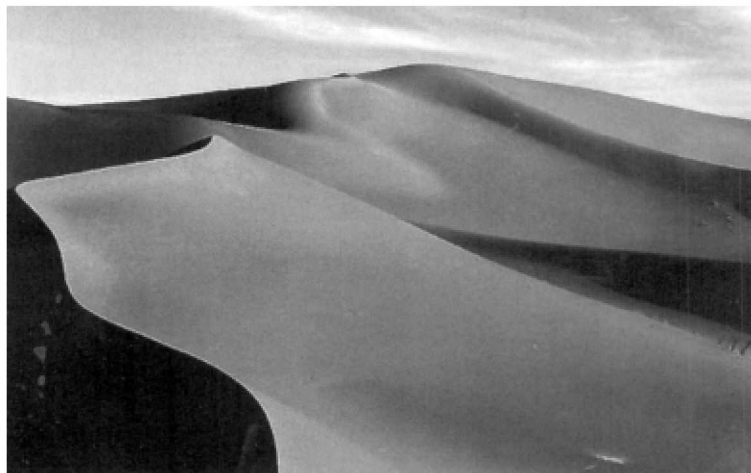
Ջուրը միշտ էլ բացառիկ նշանակություն է ունեցել Մերձավոր Արևելքի ժողովուրդների կյանքում: 20-րդ դ. Մերձավոր Արևելքում հակամարտությունների ավանդական պատճառ համարվել է նավթային գործոնը: Պետությունները վիճել են սահմանների ճշգրտման շուրջ՝ հուսալով, որ ավագի յուրաքանչյուր քառ. կիլոմետր կարող է դառնալ հարստության նոր աղբյուր: Ավելին, այդ սահմանների մեծ մասը որոշվել է նավթի առկայությունը հաշվի առնելով: Մինչդեռ ջրի ռեսուրսների օգտագործման հարցը ամենահավանական կոնֆլիկտածին գործոնն է Մերձավոր Արևելքի ապագա քաղաքական կյանքում:

Թուրքիայից մինչև Օման, Եգիպտոս և Լիբիա տարածվող բոլոր երկրների գերխնդիրն այսօր ջրի կարիքների բավարարումն է, քանզի գնալով խիստ անհամատեղելի են դառնում այդ երկրների բնակչության աճի և ջրի պահանջների տեմպերը: Տարածաշրջանի ամենամեծ գետի՝ Նեղոսի ավազանի բնակչությունը կրկնապատկվում է յուրաքանչյուր երեսուն տարին մեկ, մինչդեռ ջրի քանակը չի ավելանում: Ավելին, գետի ջրերի վերականգնման միջին նորման կազմում է տասնութ օր, իսկ մեծ լճերինը՝ հազար տարի: Այն էլ այն դեպքում, եթե տվյալ ջրային ավազանի վերականգնմանը ո-

գիպտոս, Եթովպիա, Իրան, Լիբիա, Մարոկկո, Օման, Սիրիա, կմտնեն այդ ցուցակի մեջ: Դա նշանակում է, որ Մերձավոր Արևելքում կլինեն 18 երկրներ, որոնք կունենան ջրի դեֆիցիտ: Մերձավոր Արևելքի բնակչությունը 1990 թ. 314 մլն մարդ էր, 2020թ. այն կկազմի 348 մլն մարդ, իսկ ջրի պահանջը տարեցտարի ավելանում է 470 մլրդ խոր. մետրով: Դա 132 մլրդ խոր. մետրով ավելի է, քան ամբողջ ջրային պահանջները (այդ թվում՝ պահուստայինը) միասին վերցրած: Սա սպառնում է դառ-

անդում են, որ իրենք պետք է վերցնեն այնքան ջուր, որքան ուզում են, իսկ գետերի ստորին հոսանքներում տեղակայված երկրները (օրինակ՝ Եգիպտոսը) միշտ առարկել են այս տեսակետի դեմ: Միջազգային իրավունքի՝ ջրային հարցի հետ կապված անորոշությունն առաջացնում և առաջացնելու է բազմաթիվ վեճեր: Եգալի դեպքեր կան, երբ ՄԱԿ-ը կամ Միջազգային դատարանը վճիռ արձակած լինեն սահմանային գետերի կամ լճերի ջրերի համատեղ օգտագործման վերաբերյալ:

Ջրային հարցը եղել և մնում

նալ լարվածության և կոնֆլիկտածին անմախաղեպ աղբյուր:

Ջրային ռեսուրսների համատեղ օգտագործման վերաբերյալ որևէ կոնկրետ համաձայնագիր չկա: Նախկինում այդ հարա-

վերաբերյալ հակամարտության՝ արաբ-իսրայելականի առանցքային հարցերից մեկը, իսկ Թուրքիան ջրային հարցերում լուրջ տարածայնություններ ունի Իրաքի և Սիրիայի հետ: Մերձավոր Արևելքում առկա են երեք խոշոր «ջրային համակարգեր»՝ Նեղոսի, Տիգրիս-Եփրատյան և Հորդանանի ավազանները: Երեքում էլ այս հարցի շուրջ առկա են լուրջ տարածայնություններ և հակամարտություններ:

ՏԻԳՐԻՍ-ԵՓՐԱՏՅԱՆ ԱՎԱԶԱՆ

«Ջրային խարազանի» քաղաքականության կիրառման լավագույն հմտությունը դրսևորում է Թուրքիան: Դեռ 1990 թ.

ներ էին (1975 թ. այս երկրները քիչ էր մնում պատերազմ սկսեին Սիրիայում աս-Սաուրա-յի ջրամբարի կառուցման պատճառով), թողեցին տարածայնությունները և սկսեցին զինված հակազդեցության համատեղ ծրագրեր մշակել: Երեք շաբաթ անց Թուրքիան դադարեցրեց նախագծի իրականացումը:

Թուրք-սիրիական հարաբերություններն այժմ էլ լարված են: Թուրքիան նախատեսում է Եփրատի ավազանում կառուցել 22 ջրամբար, որոնցից առաջին կառուցվել է կեսը: Եթե բոլոր 22 ջրամբարներն էլ կառուցվեն, Սիրիան կկորցնի Եփրատի ջրերի 40 տոկոսը: Եփրատից հետո Թուրքիան նախատեսում է օգտագործել Տիգրիսի ջրերը: Դա ուղղակի հարված է Իրաքի շահերին, որի ջրի պաշարների 90 %-ը կազմում են Տիգրիսի ջրերը: Դեռ 1990 թ. սկզբներին Թուրքիայի նախագահ Սուլեյման Դեմիրելը հայտարարեց. «Ո՛չ Սիրիան, ո՛չ Իրաքը չեն կարող պահանջներ ներկայացնել Թուրքիայի գետերի նկատմամբ, ինչպես Անկարան պահանջի ներկայացնում նրանց նավթի նկատմամբ: Մենք իրավունք ունենք ինչ-որ բան կիսելու՝ ջուրը՝ Թուրքիային, նավթը՝ նրանց: Մենք չենք ասում բերեք համատեղ օգտագործման նավթային պաշարները, նրանք էլ չպետք է ասեն ջրի համատեղ օգտագործման մասին»: Տիգրիս-Եփրատյան ավազանը և երկու գետերի միացման շրջանը՝ Շատտ ալ-Արաբը, իրանա-իրաքյան ութամյա պատերազմի (1980-1988 թթ.) հիմնական պատճառներից մեկն էր: Իրաքը ցամաքում էր Իրանի հետ սահմանը Շատտ ալ-Արաբի կենտրոնից տեղափոխել դրա արևելյան ափը, որից հետո նախատեսվում էր «կառուցել երրորդ գետը» և չորացնել Բասրայից հյուսիս ընկած ճահիճները, որտեղ ապրում էին Իրանի կողմից աջակցություն ստացող ընդդիմադիր շիաները:

(Հարունակելի)

Արտակ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
Պատմական
գիտությունների
թեկնածու, դոցենտ

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՊՐԻՄԱԿՈՎԸ...

➤4 էին և համատեղ հետաքրքրություններ կայացնող գիտական խնդիրների քննարկումը: Զենց այդ նպատակով 1985թ. Չայաստան ժամանեց Ե. Պրիմակովը՝ որպես մեր ինստիտուտի հյուր: Նա բազմաթիվ հանդիպումներ և զրույցներ ունեցավ ինչպես համալսարանական դեկանության, այնպես էլ գիտնականների հետ: Նա զեկուցումով հանդես եկավ մեր ինստիտուտի ընդլայնված գիտական խորհրդում արևելագիտության զարգացման հեռանկարների մասին, որին ներկա էին նաև գիտական այլ կենտրոնների ներկայացուցիչներ: Այդ նիստի ժամանակ ելույթ ունեցավ ակադեմիկոս Ս. Երեմյանը: Դիմելով Ե. Պրիմակովին՝ նա ասաց, թե ինքը չի պատկերացում, թե ինչ կպատահի Չայաստանի և հայության հետ, եթե Ռուսաստանը լքի և հեռանա: Նա այն աստիճանի հուզվեց, որ ընդհատումներով էր շարունակում իր խոսքը և չկարողացավ այն ավարտին հասցնել: Նա նկատի ուներ Չայոց ցեղասպանության նախադեպը, որը կարող է կրկնվել, եթե ռուսները հեռանան: Ե. Պրիմակովը հենց այդպես էլ հասկացավ Ս. Երեմյանին և շտապեց հանգստացնել հայ պատմաբանին, թե այդպիսի վտանգ Չայաստանին չի սպառնում, քանի որ սովորաբար ռուս զինվորը չի հեռանում այնտեղից, որտեղ գտնվում է: Եվ դիմելով Ս. Երեմյանին, նա հարցրեց. «Դուք այդպիսի բան հիշո՞ւմ եք»:

Երևան գալու նախօրյակին Մոսկվայում լույս էր տեսել Ե. Պրիմակովի մոր աշխատությունը՝ «Մի դավադրության պատմություն»։ ԱՄՆ-ի մերձավորարևելյան քաղաքականությունը 70-ական թվականներին-80-ականների սկզբներին»։ Մեր ինստիտուտի տնօրեն Գ. Սարգսյանի և ինձ հետ (ես այն ժամանակ ինստիտուտի տնօրենի տեղակալ էի և Արաբական երկրների բաժնի վարիչ) կայացած զրույցների ընթացքում հասունացավ Պրիմակովի այդ աշխատությունը հայերեն թարգմանելու և հրատարակելու գաղափարը, որն արաբագետ Ե. Պրիմակովն ընդունեց մեծ ուրախությամբ. դրա իրականացման պարտականությունները

դրվեցին ինձ վրա: Ես ուրախությամբ ստանձնեցի այդ հանձնարարությունը, քանի որ նշված աշխատության մեջ քննարկվող հարցերը շոշափում էին մեր ծավալարևելյան այն երկրների՝ առաջին հերթին Լիբանանի և Սիրիայի շահերը, որտեղ համգրվանել էին ցեղասպանությունից փրկված հայերի ժառանգները և առնչվում էին նրանց անվտանգության խնդիրներին: Աշխատությունը թարգմանվեց հայերեն 1986 թ. և լույս տեսավ 1987թ. «Չայաստան» հրատարակչության կողմից՝ իմ Առաջաբանով: Սակայն նախքան հրատարակելը, ես նամակով դիմեցի ակադեմիկոս Ե. Պրիմակովին՝ առաջարկելով նրան գրել հատուկ առաջաբան հայկական հրատարակչության համար: Նա սիրով համաձայնվեց և ինձ փոստով ուղարկեց հայ ընթերցողին հասցեագրված իր Առաջաբանը, որը մույնպես թարգմանվեց հայերեն և իր տեղը գտավ այդ գրքում: Ահա այդ Առաջաբանը, որը ներկայացնում ենք այնպես, ինչպես ուղարկել է հեղինակը՝ ոչինչ չավելացնելով և ոչինչ չպակասեցնելով:

«ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑՈՐԻՆ»

Ես չափազանց ուրախ եմ, որ «Մի դավադրության պատմություն» գիրքը թարգմանվել է հայերեն և մատչելի կդառնա հայ ընթերցողների լայն շրջաններին: Չայաստանը կապված է Արևելքի հետ ոչ միայն իր աշխարհագրական դիրքով, այլև նրանով, որ մի ամբողջ շարք հիանալի հայ գիտնականներ, ճանապարհորդներ, վաճառականներ, միսիոներներ իրենց ժամանակի զգալի մասը, իսկ ուսմանը ամբողջ կյանքը նվիրել են Արևելքի ուսումնասիրությանը, նրա վերաբերյալ տարատեսակ, հաճախ եզակի գիտելիքների կուտակմանը, որոնք ներկայացրել և ներկայացնում են անանց արժեք: Իզուր չէ, որ հայկական ծեռագրերը եղել են և շարունակում են մնալ հետաքրքրական աղբյուրներ, որոնցով կարելի է բազմակողմանիորեն դատել Արևելքի կյանքի մասին միջին դարերում և մեր շրջանում: Չայաստանն ընդհանրապես մեծ դեր է խաղացել համաշխարհային քաղաքակրթության զարգացման մեջ:

Չայաստանը կապված է հատկապես Մերձավոր Արևելքի հետ նաև այն պատճառով, որ արյունալի ցեղասպանությունից հետո նրա շատ դուստրեր և որդիներ ապաստան գտան այս շրջանի երկրներում: Ինչպես երևում է, կարելի է ընդհանրապես համարել, որ հայ ժողովրդի պատմությունը ներառել է Արևելքում տեղի ունեցած պատմական շատ պրոցեսներ:

Չայաստանն այսօր Սովետական Միության անբաժան մասն է: Բնական է, որ հանրապետության հասարակայնությանը, ինչպես նաև սովետական ամբողջ հասարակայնությանը, խորապես հետաքրքրում և հուզում են այն իրադարձությունները, որոնք տեղի են ունենում Մերձավոր Արևելքում, մի շրջանում, որը գտնվում է ԽՍՀՄ-ի սահմանների մոտ:

Չամարյա քառասուն տարի է, ինչ շարունակվում է մերձավորարևելյան կոնֆլիկտը, որն արդեն տարել է հազար-հազարավոր մարդկային կյանքեր, պատճառել հսկայական նյութական վնաս: Ողբերգությունը, որի մեջ բոլոր ժամանակների ընթացքում ընկղմվել է արաբական աշխարհը Միացյալ Նահանգների կողմից պաշտպանություն գտնող Իսրայելի էքսպանսիոնիստական քաղաքականության հետևանքով, դարձել է մի ժամը էջ նաև տասնյակ հազարավոր հայերի, գլխավորապես Լիբանանի բնակիչների կյանքում:

Սովետական Միությունը հաստատականորեն և հետևողականորեն հանդես է գալիս հանուն մերձավորարևելյան կոնֆլիկտի կայուն, արդարացի և համապարփակ կարգավորման: Դա միակ ուղին է, որով պիտի ընթանա մարդկությունը, եթե նա իսկապես շահագրգռված է արդարությամբ, անվտանգությամբ և խաղաղությամբ, և որի իրավունքն ունեն մեր մոլորակում բնակվող բոլոր ազգերը:

Կցանկանալի սրտագին շնորհակալություն հայտնել պրոֆեսոր Ն. Յ. Յովհաննիսյանին և բոլոր նրանց, ովքեր օգնել են գրքի հայերեն լույսընծայմանը:

6.02.86 թ.

Ակադեմիկոս Ե.Ս. Պրիմակով
Նիկոլայ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ

Ընդհանուր ժողովը բողոքում է և պահանջում

Հուլիսի 4-ին տեղի ունեցավ ՀՀ ԳԱԱ համակարգի կոլեկտիվի ընդհանուր ժողովը:

Ժողովին ներկա էին ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը, ՀՀ ԳԱԱ նախագահության անդամներ, ակադեմիայի կառույցների ներկայացուցիչներ:

Քննարկման թեման ակադեմիական համակարգի աշխատողների սոցիալական ծանր վիճակն էր, որը պայմանավորված է գիտության աշխատողների ցածր, անպատվաբեր աշխատավարձով:

Ժողովի մասնակիցների իրավացի զայրույթն ու դժգոհությունն էր հարուցել այն փաստը, որ հուլիսի 1-ից պետական ծառայողների աշխատավարձերի բարձրացման որոշումը շրջանցել է գիտությունների ազգային ակադեմիան՝ իր ստորաբաժանումներով հանդերձ:

Բուռն քննարկումներից հետո ժողովը որոշեց.

1. Վերադառնալ օղակներից բացատրություն պահանջել, թե ինչու է շրջանցվել ակադեմիական հանրությունը և անհապաղ բարձրացնել նաև ակադեմիական համակարգի աշխատողների աշխատավարձը, որը անգամ ցածր է սպառողական միջինումից:

2. Մտավոր աշխատանքը ծանր, հուզական և երբեմն անգամ ռիսկերի հետ կապված գործունեություն է: Զետևաբար արդարացի կլինի, որ գիտնականները նույնպես օգտվեն ամենամյա լրացուցիչ արձակուրդից:

3. Կառավարությունից պահանջել, որ գիտությունների դոկտորներին և թեկնածուներին տրվող հավելավճարները գումարվեն թոշակի գնացած գիտնականների կենսաթոշակներին՝ որպես վաստակած գիտական երկարամյա աշխատանքի վարձատրություն:

Ինչպես տեսնում եք, հարգելի կառավարություն, ակադեմիական համակարգի աշխատողների խնդրանք-պահանջները չափազանց համեստ են, և հարգանքը գիտության և գիտության մարդկանց նկատմամբ պետք է հուշի Ձեզ կայացնել արդարամիտ որոշում:

Կինա ՄԻՔՍԵԼՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ արհմիության միացյալ կոմիտեի նախագահ

Անվանի պատմաբան Աբգար Յովհաննիսյանի հիշատակը հավերժացնող հուշատախտակ երևանում

Հունիսի 6-ին Մաշտոցի 9 հասցեում տեղի ունեցավ անվանի պատմաբան, ակադեմիկոս Աբգար Յովհաննիսյանի հիշատակը հավերժացնող հուշատախտակի հանդիսավոր բացումը: Միջոցառմանը ներկա էին ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանը, գիտական հասարակության ներկայացուցիչներ:

«Մեծ է Աբգար Յովհաննիսյանի դերը հայ գիտության, հատկապես հայագիտության և հումանիտար գիտությունների զարգացման գործում: Աբգար Յովհաննիսյանին շատ բարձր էին գնահատում ոչ միայն Չայաստանում, այլև Ֆրանսիայում», իր ելույթում նշեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը:

«Աբգար Յովհաննիսյանը շատ առանձնահատուկ, ինքնատիպ անձնավորություն էր և տաղանդավոր գիտնական... Մեծ վաստակ ունի նաև որպես դասախոս: Նրա հիշատակը մնալուն հետք է թողել», - ասաց ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանը:

Ելույթներով հանդես եկան նաև գիտական հասարակության այլ ներկայացուցիչներ:

Աբգար Յովհաննիսյանը գիտական աշխատանքը զուգակցել է գիտակազմակերպական գործունեության հետ: Չայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրումից մի քանի տարի հետո, որպես տնօրեն, գլխավորել է ակադեմիայի պատմության ինստիտուտի աշխատանքները (1947-1953), վարել ՀՀ ԳԱԱ հասարակական գիտությունների բաժանումների ակադեմիկոս քարտուղարի (1949-1960) և շուրջ քառորդ դար փոխնախագահի պաշտոնները: 1947թ. ընտրվել է ակադեմիայի իսկական անդամ:

Ընդհանուր պատմության անգլագական մասնագետը չի բավարարվել միայն Ֆրանսիական մեծ հեղափոխության տարիների գաղափարական հարցերի շրջանակներով: Ժամանակագրական առումով իր հետազոտությունների ոլորտն է ներառել հետագա պատմափուլը՝ 19-րդ դարի առաջին կեսը՝ չորսանգյուղից նաև Ֆրանսիական 1848 թ. հեղափոխությունը:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական ծառայություն

Արժանավոր հայուհու հիշատակին

Այլևս մեզ հետ չէ գիտնական, բանաստեղծուհի և լրագրող Մեղորա Խաչատրյանը, ում կյանքը ուսանելի օրինակ կարող է հանդիսանալ ոչ միայն իր ժամանակակիցների համար:

Մեղորա Սրապիոնի Խաչատրյանը ծնվել է Իջևանում: 1954 թ., ավարտելով Իջևանի թիվ 1 միջնակարգ դպրոցը, ընդունվել է Երևանի անասնաբուժական-անասնաբուծական ինստիտուտ և ավարտել 1959 թ.՝ ձեռք բերելով գիտնական-անասնաբույժի մասնագիտություն:

1965 թ. պաշտպանել է թեկնածուական թեզ՝ ստանալով կենսաբանական գիտությունների թեկնածուի աստիճան: 1966 թ. աշխատանքի է անցել Չայաստանի կենդանաբանության գիտահետազոտական ինստիտուտում:

Խոշոր եղջերավոր կենդանիների մանրադիտակային կառուցվածքի երկարամյա ուսումնասիրությունների հիման վրա 1991 թ. պաշտպանել է դոկտորական թեզ և ստացել գյուղատնտեսական գիտությունների դոկտորի աստիճան: Ավելի քան 50 գիտական աշխատանքների և 4 գյուտի հեղինակ է:

Մեղորա Խաչատրյանը ՀՀ գիտնականների միության հիմնադիրներից էր և 1992 թ.-ից ղեկավարում էր կազմակերպության գյուղատնտեսության բաժինը:

1997-1998 թթ. ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարին առընթեր մշտական գործող գիտամեթոդական խորհրդի քարտուղարն էր: Որտեղ էլ աշխատել է գիտությանը նվիրյալը, աչքի է ընկել սկզբունքայնությամբ և գործիմացությամբ՝ իր ողջ կարողությունը ի սպաս դնելով անասնաբուժական գիտության զարգացմանը:

Իր գիտական աշխատանքը Մեղորա Խաչատրյանը զուգակցում էր գրական և լրագրողական գործունեությանը: Նա բազմաթիվ գրքերի (շուրջ 150) և լրագրողական հոդվածների հեղինակ է: Մեղորա Խաչատրյանը հասարակական ակտիվ գործիչ էր, ճանաչված իրապարակախոս:

Վաստակաշատ գիտնականի և հիանալի մարդու հիշատակը միշտ վառ կմնա՝ շնորհիվ իր թողած գործերի, իմաստավորված կյանքի և լուսավոր հետազոծի:

ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն
Գյուղատնտեսության աջակցության հանրապետական կենտրոն

2012 և 2013 թթ. գյուղատնտեսության ոլորտում (ցեղիտը հողագործության մեջ և անասնակերին որպես խթանիչ օգտագործելու համար) բազմիցս դիմել ենք ՀՀ կառավարությանը, որն էլ մեր առաջարկությունները, որպես կարգ, ուղարկել է ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարությանը: Նշենք, որ գյուղատնտեսության նախարարությունից փոխնախարար պարոն Ռոբերտ Մակարյանի ստորագրությամբ մեր առաջին՝ հողագործության մեջ բնական ցեղիտների արդյունավետության հարցերին նվիրված առաջարկությանը ստացանք մի այնպիսի անհեթեթ պատասխան, որի վերաբերյալ լռելը մեր

նավետության հարցով ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի կողմից ՀՀ կառավարությանն ենք դիմել 2 անգամ, սակայն ապարդյուն: Դիմում ենք ևս մեկ անգամ և սկսում նախապատմությունից: Գյուղացիները՝ նրանք, ովքեր շատ են առնչվում բնության հետ, ովքեր ամեն օր են լինում բնության գրկում, նկատել են, որ վայրի կենդանիները՝ եղջերուները, եղնիկները, այծյամները, ոչխարներն ու այծերը սպիտակավուն հող են ուտում: Սկզբնական շրջանում մարդիկ կարծում էին, թե այդ հողի մեջ աղ կա, և այդ կենդանիներն աղ են լիզում: Հետո, երբ գիտ-

նակը՝ 301457, միջին կաթնատվությունը՝ 2200 լ/տարի) սպասվող կաթի քանակը. ա) առանց ցեղիտների կիրառության կարող է կազմել 663.205.400 լ/տարի, բ) ցեղիտների կիրառման պարագայում՝ 663.205.400x12,5:100+663.205.400=746.106.075 լ/տարի: Կաթնատվության աճը կարող է կազմել 82.900.675 լ/տարի, 2. դոսից հանրապետություն ներկրված կթու կովերի (գլխաքանակը՝ 1820, միջին կաթնատվությունը՝ 7000 լ/տարի) սպասվող կաթի քանակը. ա) առանց ցեղիտների կիրառության կարող է կազմել 12.740.000 լ/տարի,

ՀՀ բնական ցեղիտները որպես կաթնատվության բարձրացման խթանիչ

կողմից կլինեի ավելի «արժեքավոր» անհեթեթություն: Եվ չլռեցինք: Ուղարկեցինք փոխնախարարի պատասխանի անհեթեթությունների վերաբերյալ պարզաբանումներ և հիմնավորումներ: Այդ նամակագրությունները կրկնվեցին մի քանի անգամ: Ինչևէ, հարցը փակված չենք համարում, քանի դեռ ՀՀ բնական ցեղիտները չեն ներդրվել հողագործության մեջ: Այժմ անդրադառնանք բնական ցեղիտների կիրառությանը անասնակերի մեջ: Տվյալ հարցով ՀՀ նախկին կառավարությանը դիմել ենք երկու անգամ և երկու անգամ էլ ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության փոխնախարարներ Ռ. Մակարյանի և Գ. Պետրոսյանի ստորագրությամբ ստացել ենք միևնույն բովանդակությամբ պատասխաններ՝ «Առաջարկությունն ուղարկվել է գյուղատնտեսության աջակցության մարզային կենտրոններին»: ՀՀ մարզերից ստացանք երկու հեռախոսազանգ և, ապա, լռություն: Բնական ցեղիտներն այդպես էլ չեն ներդրվել:

Փոխվեց ՀՀ կառավարությունը (մասնակի): Որոշեցինք մերից կրկնել մեր առաջարկությունները՝ հույս փայփայելով, որ Հ. Աբրահամյանը կարող է աշխատել բոլորովին մեր ոճով, և ինչ-որ արդյունք կարող է ստացվել: Բայց, ոչ: Աշխատառն էլ մույն է, կարողությունն էլ:

2014թ. հունիսի 12-ին ՀՀ վարչապետին հասցեագրված մեր առաջարկությանն ի պատասխան ստացանք ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարի առաջին տեղակալ պարոն Գրիշա Բաղդյանի պատասխանը (N Գ.Բ./Ա.Հ.-1/3238-14):

Մինչ Գ. Բաղդյանի պատասխանի շարադրումը նշենք, որ այս անգամ մեր առաջարկությունը կառուցել էինք բոլորովին այլ ոճով. միջնակարգ կրթության 5-րդ (և ՄՀՄ-ի) դասարանի թվաքանակն հաշվարկվել է հիմնավորել էինք ցեղիտների կիրառության պարագայում ՀՀ-ում կաթնատվության աճի քանակը, ցեղիտների ներդրման համար պահանջվող ծախսը և սպասվող տնտեսական արդյունքը: Ստորև ամբողջությամբ բերում ենք ծավալով ոչ մեծ մեր առաջարկությունը, որպեսզի հարգարժան ընթերցողի համար պարզ դառնա դրան ի պատասխան ուղարկված՝ փոխնախարարի ստորագրությամբ գրության բովանդակությունը: Ահա այն.

«Բնական ցեղիտներն անասնակերի մեջ որպես հավելում կիրառելու արդյուն-

նականներն անալիզի ենթարկեցին տվյալ հողը, պարզվեց, որ դրանում գերակշիռ մեծամասնությամբ առկա են բնական ցեղիտներ և բենթոնիտներ, որոնք, երկուսն էլ շատ լավ ադսորբենտներ են: Այս հանգամանքն էլ դարձավ բնական ցեղիտների և բենթոնիտների անասնակերի մեջ փորձարկման սկզբնադրությունը: Հետագայում արտասահմանյան երկրների և նախկին խՍՀՄ-ի հանրապետությունների փորձարկումներով պարզվել է, որ ինչպես բենթոնիտները, այնպես էլ ցեղիտները, առավել ևս ցեղիտները, անասնակերի մեջ որպես ամօրգանական հավելում օգտագործելիս բարձրանում են կենդանիների մատվությունն ու կաթնատվությունը, ինչպես նաև լավանում (բարելավվում) են մսի և կաթի որակները (այդ մասին՝ շատ ավելի ընդարձակ ու մանրամասն գրված է նախորդ մամուլներում՝ 13.05.2013թ. 04.04.2012թ. և 04.05.2012թ.):

Այս նամակում չենք քննարկի այլ կենդանիների՝ խոզերի և թռչունների վրա կատարված փորձերի արդյունքները (դրանք շատ բարձր են): Հիմա ցանկանում ենք հիշեցնել, որ կթու կովերի սննդային օրաբաժնում սննդի 5%-ի չափով բնական ցեղիտ հավելելիս կաթնատվությունն ավելանում է միջինը՝ 12,5%-ի չափով (հետազոտությունները կատարված են երգողվետ ինստիտուտի գիտնականների կողմից դեռևս խՍՀՄ-ի տարիներին):

Բնական ցեղիտները կթու կովերի կերաբաժնում որպես ամօրգանական հավելում կիրառելիս կաթնատվության աճի վերաբերյալ հաշվարկները ցույց են տալիս, որ.

1. տեղական կթու կովերից (գլխաքա-

թ) ցեղիտների կիրառությամբ՝ 12.740.000+(12.740.000x12,5:100)=14.332.500 լ/տարի:

Կաթնատվության աճը կարող է կազմել 1.592.500 լ/տարի:

Տարեկան սպասվող կաթի ընդհանուր քանակը կարող է կազմել.

ա) առանց ցեղիտների կիրառության՝ 663.205.400+12.740.000=675.945.400 լ/տարի,

բ) ցեղիտների կիրառությամբ՝ 760.438.575 լ/տարի,

գ) կաթնատվության ընդհանուր աճը՝ 84.493.175 լ/տարի:

Նախորդ առաջարկներից մեկին ի պատասխան ՀՀ գյուղատնտեսության փոխնախարար պարոն Մակարյանը գրել էր, որ ցեղիտների մեկ տոննան արժե 120 դոլար, հետևապես այն ձեռնտու չէ կիրառել հողագործության մեջ: Հզի-տենք, թե ով է որոշել այդ գինը, բայց ստույգ է, որ Նոյեմբերյանի ցեղիտների հանքավայրի հետախուզված Նոր Կողբի տեղամասից մեկ տոննա ցեղիտի արդյունահանման ինքնարժեքը՝ ՀՀ Հայզոնմետաղիտնախագիծ ինստիտուտի կողմից 1990թ. կազմված նախագծով, կազմել է 0,45ն (1990թ. կուրսով 0,74 դոլար): Նշենք նաև այն, որ այդ հանքավայրը ՀՀՄՀ նախարարների խորհրդի որոշմամբ (նախարարների խորհրդի նախագահ Ֆ. Ս. Սարգսյանի ստորագրությամբ) հետախուզվել է հիմնականում և, առաջին հերթին, ՀՀ գյուղատնտեսության կարիքների բավարարման նպատակով, հետևապես այն պատկանել է և պետք է պատկաներ ՀՀ գյուղնախարարությանը: Սակայն, այդ հանքավայրը շահագործման է տրվել մասնավոր անձանց (անհատ ձեռներեցների), ովքեր էլ ձգտում են արագ հարստանալ՝ առանց մեծ ճիգ ու

ջանք թափելու: Ինչևէ, եթե ՀՀ կառավարությունն այժմ չի կարող հետ վերցնել այդ հանքավայրը և այն տալ իր իսկական տիրոջը, ապա մենք ունենք մեր առաջարկություն՝ հետախուզվել արդեն իսկ հետախուզված տեղամասի արևմտյան շարունակությունը, մոտավորապես 400 հազ. դոլարի ծախսով հայտնաբերել և գնահատել 20 մլն տ պաշարներ և դրանք ի սպաս դնել գյուղատնտեսության կարիքներին: Այդ պարագայում մեկ տոննա ցեղիտի ինքնարժեքը՝ հետախուզման, հանքաքարի արդյունահանման և միջև Արարատյան գոգահովտի տարածքը փոխադրման ծախսերով հանդերձ, մեր կողմից կատարված նախնական հաշվարկի համաձայն կարող է կազմել ոչ ավելի 10 դոլարից (հետախուզված ցեղիտի մեկ տոննայի ինքնարժեքը կարող է կազմել 0,02 դոլար՝ 2 ցենտ):

Հայտնի է, որ խոշոր եղջերավոր կենդանիների սննդային կերաբաժինն օրական կազմում է միջինը՝ 5կգ, հետևապես դրան օրական պետք է ավելացվի 250գ ցեղիտ, հետևապես հենց այդքան էլ կարող է պակասել կերը: 303277 գլուխ կովերի կերից ցեղիտների օրաբաժինը կարող է կազմել 75819կգ, տարվա կտրվածքով՝ 27674տ: Եթե ՀՀ գյուղնախարարությունը, հանդգնելով ստացված արդյունքում, ցանկություն կունենա շարունակել կովերին ցեղիտներով կերակրումը, ապա մի քանի հարյուր տարի հետո պետք է մեր ծախսեր կատարի ցեղիտների մեր պաշարների հետախուզման համար:

Կաթի մեկ լիտրն այսօր քաղաքացուն վաճառվում է.

ա) անհատ գյուղացու կողմից՝ 300 դրամով,

բ) խանութներում՝ 400 դրամով (մեկ դոլարով):

Հավելյալ ստացված 84.493.175լ կաթը կարող է արժենալ 61.824.274-ից մինչև 82.432.366 դոլար: Դրա հետ մեկտեղ՝ 27674տ ցեղիտների վրա ծախսվող գումարը կարող է կազմել 276.740 դոլ/տարի: Կաթնատվությունից սպասվող օգուտը կարող է կազմել նվազագույնը 61.824.274-276740=61.547.534 դոլար:

Անգամ եթե ֆերմերն իր ստացած հավելյալ կաթը վաճառի մեկ լիտրը 150 դրամով, ապա սպասվող օգուտը կարող է կազմել.

84 . 493 . 175 x 150 : 410 = 276.740=30.635.397 (30,6 մլն) դոլար:

Պարզից էլ պարզ է, թե որքանով է ձեռնտու ցեղիտների կիրառությունն անասնակերում:

Սույն թեմայով նախորդ առաջարկությունը ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության կողմից ուղարկվել էր ՀՀ մարզեր, որպեսզի բնական ցեղիտներն անասնակերին որպես հավելում ներդրման գործը կազմակերպվի տեղական ղեկավարության ջանքերով, որն էլ չի իրագործվել: Համոզված ենք, որ բնական ցեղիտներն անասնակերին որպես հավելում ներդրումը կարող է իրագործվել միայն ու միայն այն պարագայում, եթե այդ գործի կազմակերպման և ղեկավարման աշխատանքներն իր վրա վերցնի ՀՀ գյուղնախարարությունը»:

(Առաջարկության վերջը):
(շարունակելի)
Հրաչյա ԱՎԱԳՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության
ինստիտուտի բաժնի վարիչ,
երկրաբանահանքաբանական
գիտությունների դոկտոր

Լույս է տեսել

յան մասին (ռուսերեն): Ավարդ Ղա-
Ջ5 գիյանի շնորհիվ ընթերցողները
կարող են ծանոթանալ ազգային-ազատագրական շարժման նվիրյալ գործիչներից մեկի՝ Թուման (Թորգոմ) Թումանյանի (Թումանյան) նամակներին:
«Գրախոսություններ» բաժնում կա-

րելի է կարդալ Գևորգ Ստեփանյանի գրախոսությունը՝ նվիրված Էդուարդ Պողոսյանի «Անկախ պետականության հաստատման գործընթացը Հայաստանում (1990-2001 թթ.)» գրքին: Հովհաննես Ալեքսանյանը գրախոսել է «Ռեչ պոսպոլիտայի հայկական գաղթաբանների գեղարվեստական մշակույթը» միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողո-

վածուն (ռուսերեն): Այս բաժնի վերջին հրապարակումը Միեր Նավոյանինն է՝ Աննա Արևշատյան. «Ձայնեղանակների ուսմունքը միջնադարյան Հայաստանում»:

«Մեր հոբելյարները» խորագրի ներքո հրատարակվել են Սվետլանա Վարդանյանի «Վաստակաշատ բանագետ-ժողովրդագետը» ակնարկը (Վերծինե

Սվազյանի ծննդյան 80-ամյա հոբելյանի առթիվ), Վլադիմիր Ղազախեցյանի և Համո Սուքիասյանի «Սկզբունքային պատմաբանը» ակնարկը (պրոֆեսոր Համլետ Հարությունյանի ծննդյան 50-ամյակի առթիվ) և Սուսաննա Հովհաննիսյանի «Անուշավան Չաքարյան» ռուսերեն ակնարկը (ծննդյան 60-ամյակի առթիվ):
Հրաչյա ԲԱՆՈՅԱՆ

ՀԵՏԱԲԵՐԹԻՐ Է

Լողացե՛ք
ոսկու մեջ

Սույն արտահայտությունը ընկալել է ուղիղ համաստույժ: Նման հաճելի հնարավորություն ունեն Տոկիոյի զբոսաշրջիկները և հենց իրենք՝ ճապոնացիները:

Ճապոնիայի խոշորագույն հյուրանոցները կահավորող ֆիրման «Էլիտար» հյուրանոցների տերերին առաջարկել է ձեռք բերել ոսկյա լոգարաններ, որպեսզի հաճախորդներն ըմբռնվեն այն զգացողությունը, թե ինչ է նշանակում լոգանք ընդունել ոսկու մեջ:

Ոսկյա շքեղ լոգարանների հետ առաջարկվում է նաև ոսկյա թագ (իսկական ոսկուց): Թե ինչ կարծենա նման պերճանքը, դժվար է հաշվել, սակայն, ինչպես ասում են, շքեղ ապրելը լավ բան է: Եվ մեկ էլ ասում են, թե «թե բոշի յուղը շատ է լինում...»:

Շները ձեռք են բերում Նոր
Մասնագիտություն

Ինչի՞ են ընդունակ շները: Կարծում ենք, որ երեխան էլ կասի, որ շները հիանալի պահպաններ են, հետախույզներ, որսորդներ, ոչխարապահներ, սահմանապահներ, խեղդվողներին փրկողներ, դայակներ և այլն, և այլն, և այլն:

Բայց որ կան նաև շներ, որոնք օգնում են մեղվաբույծներին, համոզված ենք քեզը գիտեն:

Մեր չորքոտանի բարեկամների այս նոր մասնագիտութ-

յունը կարելի է անվանել այսպես. «փեթակները հետազոտող տեսուչ»:

Բանն այն է, որ ինչ-որ մանրէներ հաճախ վարակում են մեղուներին, և ամբողջ մեղվաբույծները հիվանդանում է ու կործանվում: Եվ որպեսզի ստուգվի՝ փեթակը հիվանդ է, թե՞ չէ, պետք է այն բաց անել և մանրազնիվ հետազոտել: Իսկ բացել կարելի է միայն տաք եղանակին, այլապես մեղուները

կմրսեն և կոչնչանան:

Լաբորատոր ցեղի Մաքս անունով շունը մեղուների այդ ծանր հիվանդությունը հայտնաբերելու համար ամենաին կարիք չունի բացելու փեթակը: Հիվանդությունն ախտորոշելիս նա լրիվ ղեկավարվում է իր զգացողությամբ:

Անկախ եղանակից, «տեսուչը» արագ «համայն» է կատարում փեթակները: Եվ հենց որ փեթակներից որևէ մեկը կասկած է հարուցում, նստում է փեթակի առաջ և նայում իրեն ուղեկցող մեղվապահին: Դա նշանակում է, որ փեթակը հիվանդ է, և մեղվաբույծը պետք է շտապ միջոցներ ձեռնարկի փրկելու հիվանդ մեղվաբույծներին: Հետաքրքիր է և այն, որ Մաքսը երբեք չի սխալվում:

Մեղվաբույծներին օգնելու համար այսօր աշխարհի որոշ երկրներում շներին ուսուցանում են մեղվապահի այս նոր մասնագիտությունը, և «տեսուչ-շների» թիվը գնալով ավելանում է:

©

Մի փոքրիկ տղա գնաց անտառ և կորավ: Մայրը երկար-երկար փնտրում է նրան, աղեկ-տուր լաց լինում: Եվ հանկարծ տղան, իր ոտքով, կարծես ոչինչ չի պատահել, հայտնվում է հուսահատված մոր առջև:

- Այդ ո՞ւր էիր կորել, քիչ էր մնում վախից մեռնել:

- Մամա, այնտեղ՝ անտառում, այնքան հետաքրքիր էր: Մի բոլորովին մերկ քեռի վագուս էր մի բոլորովին մերկ մորաքրոջ ետևից:

- Իսկ ի՞նչ կա այդտեղ հետաքրքիր: Հոգեկան հիվանդ, խելագար մարդիկ իրենց ձևով են զվարճանում, իսկ դու բերանդ բաց նայում ես և ինձ էլ վախեցնում:

- Գիտե՞ս, մամ, այն մորաքրոջը կարող է թո էլ ասած հոգեկան հիվանդը լինի: Ինչ մնում է այդ քեռուն, հաստատ գիծ չէր: Ախր դա մեր հայրիկն էր:

©

Գիտահետազոտական ինստիտուտում կանանցից մեկը աշխատանքի է գալիս դեմքի

կապտուկներով.

- Այդ ո՞վ է քեզ այդպես նախշել,- անհանգստանում են ընկերուհիները:

- Ամուսինս:

- Իսկ մենք կարծում էինք, թե նա գործուղման մեջ է:

- Ես էլ էի այդպես կարծում:

©

Երբ ամերիկյան աստղագնացներն իջնում են Լուսնի վրա, Լ. Ի. Բրեմնը Կրեմլ է հրավիրում մեր տիեզերագնացներին և ասում.

- Ամերիկացիներն արդեն լուսնի վրա են: Հարկավոր է առաջ անցնել նրանցից: Մենք այստեղ խորհրդակցեցինք և որոշեցինք ձեզ իջեցնել Արևի վրա:

Տիեզերագնացները հուզվեցին, խառնվեցին իրար...

- Մենք պատրաստ ենք կատարելու հայրենիքի ցանկացած առաջադրանք... Բայց չէ՞ որ այնտեղ անմիջապես մոխիր կդառնանք:

- Ի՞նչ է, ընկերներ, ձեր կարծիքով, այստեղ հիմարներ են նստած: Որոշված է, կթռչեք գիշերը:

Ժողովուրդ

©

Վագոնի խցիկներից մեկում նստած են երկու ուղևոր: Նրանցից մեկը երկար զննում է դիմացինին և ապա ասում.

- Գիտե՞ք, եթե բեղերը չլինեին, դուք շատ նման կլիներիք իմ կնոջը:

- Հա, բայց ես բեղեր չունեմ:

- Տեսնում եմ, իսկ կինս ունի:

ԳԻՇՏ ՄՆՎԵԼ

Օրերս աշխարհի գիտական մտքի լավագույն ներկայացուցիչները որոշել են 10 այն սննդամթերքները, որոնք մշտապես օգտագործելու պարագայում մարդը իրեն կզգա առույգ, առողջ և մանավանդ երիտասարդ:

Եվ այսպես, որո՞նք են այդ սննդամթերքները, որոնք հասանելի են բոլոր մահկանացուներին և որոնք երաշխավորվում են որպես մշտական և անհրաժեշտ ուտելիք (ներկայացնում ենք վեցը):

Շագանակագույն բրինձ

Օգնում է նվազեցնել խոլեստերինի չափը, սիրտ-անոթային հիվանդությունների վտանգը, արմատապես պակասեցնում ուղիղ աղիի քաղցկեղի, լեղապարկի քարերի, շաքարախտի և գիրացման հավանականությունը: Բրինձը կենսականորեն կարևոր է աղեստամոքսային համակարգի գործունեության համար, որը տարիքի հետ կորցնում է ակտիվությունը:

Հավիկի

Սպիտակուցի և լյութեինի ամփոփարկման աղբյուր է, որը աչքերը պաշտպանում է կատարակտից: Բազմաթիվ հետազոտությունները հիմք են տալիս եզրակացնելու, որ հավիկի կանխարգելում է արյան երակների խցանումը՝ դրանով իսկ նվազեցնելով սրտամկանի և ուղեղի կաթվածի վտանգը:

Սպանախ

Այս բանջարեղենում առկա են այնքան սննդարար նյութեր, որ մրցակից չունի: Սպանախը երկաթի, C, A, K և հակաօքսիդանտների աղբյուր է: Նյութեր, որոնք մարդուն օգնում են պաշտպանվել սրտամկանի և գլխուղեղի կաթվածից: Սպանախը պաշտպանում է քաղցկեղից ուղիղ աղին և արտրիտներից:

Բանան

Բանանի մեկ հասած պտուղը պարունակում է 467 միլիգրամ կալիում, որը անհրաժեշտ է, որպեսզի մկանները (հատկապես սրտամկանը) պահպանվեն ուժեղ և առողջ: Այն միաժամանակ նվազեցնում է զարկերակային ճնշումը:

Բանանը կանխում է սիրտ-անոթային հիվանդությունները: Այն միաժամանակ չեզոքացնում է թթվայնությունը և դրանով օգնում առողջ պահել ստամոքսը:

Հավի միս

Ամենաառողջարար միսն է: Կերե՛ք հատկապես հավի կրծքամիսը, որում քիչ են ճարպերը, չնոռանաք համել կաշին: Հավի միսը սելենի աղբյուր է, որը կանխարգելում է քաղցկեղը: Հարուստ է 8 խմբի վիտամիններով, որոնք բարձրացնում են էներգիայի մակարդակը և խթանում ուղեղի աշխատանքը:

Ձկան միս, մանավանդ լոսոսի

Լոսոսի միսը գերադասելի է բոլոր մյուս ձկնատեսակներից, քանի որ հարուստ է Օմեգա-3 խմբի ճարպերով, որոնք իջեցնում են խոլեստերինի մակարդակը, պաշտպանում քաղցկեղի մի քանի տեսակներից և կանխարգելում արյունատար անոթներում խցանումների առաջացումը: Լոսոսի միսը թեթևացնում է ընկճվածության զգացողության վիճակը և կասեցնում հիշողության վատացման պրոցեսը:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԱԱ մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտը հայտարարում է մրցույթ ինովացիոն ծրագրերի համակարգողի թափուր տեղի համար:

Անհրաժեշտ փաստաթղթերը հայտարարության օրվանից մեկ ամսվա ընթացքում պետք է ներկայացնել հետևյալ հասցեով՝ Երևան, Հասարակական 7, ՀՀ ԳԱԱ մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտ, հեռ. 28-16-26:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԱԱ մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտը կազմակերպում է դասընթաց՝ «Կենսատեխնոլոգիայի հիմունքները: Կենսաբժշկական և կլինիկական հետազոտությունների կենսատեխնոլոգիական փորձաքննություն»:

Դասընթացը վարելու են ՀՀ ԳԱԱ մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտի ԱՄՆ առողջապահության և սոցիալական ծառայության նախարարության կողմից գրանցված կենսատեխնոլոգիայի խորհրդի բարձր որակավորում ունեցող փորձագետներ:

Դասընթացի ավարտին քննություն (թեստավորում) հանձնաժողովի կողմից կատարվող համապատասխան դիպլոմ: Դասընթացը անց է կացվելու ս.թ. հոկտեմբերի 15-ից մինչև օգոստոսի 15-ը, հայոց և ռուսաց լեզուներով: Դասընթացի արժեքը՝ 30000 դրամ:

Մանրամասն տեղեկությունների համար այցելեք՝

http://www.molbiol.sci.am/innovation/innov_arm.html.

Ցանկացողները կարող են գրանցվել մինչև սեպտեմբերի 20-ը, գանգահարելով 094826364 հեռախոսահամարով կամ էլ. փոստով՝ yeva.grig@gmail.com. Մամակում նշելով Ա.Ա.Հ., կոնտակտային տվյալներ (հեռ., էլ. փոստ և այլն):

Գ ի տ ո լ թ յ ո լ ն

Գլխավոր խմբագիր՝
Ա. ՏԵՐ-ԳԱԲՐԵԼՅԱՆ

Երևան-19, Մարշալ Բաղրամյան 24բ, հեռ. 56-80-14:

Դասիչ՝ 69268, գրանցման վկայական՝ 448:

Ստորագրված է փապարդության՝ 22.07.2014 թ.:

"ТИТУЛИОН" ("Hayka") gazeta HAH PA